

Савельєва Анна Сергіївна,

здобувач ступеня вищої освіти бакалавра
Національної академії внутрішніх справ
Науковий керівник:

Приолов Іван Іванович,

професор кафедри оперативно-розшукової
діяльності Національної академії внутрішніх
справ, кандидат юридичних наук, доцент

ОКРЕМІ АСПЕКТИ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ РОЗШУКУ ПОЛІЦІЄЮ БЕЗВІСНО ЗНИКЛОЇ ОСОБИ, ЗА ОСОБЛИВИХ ОБСТАВИН, З ВИКОРИСТАННЯМ СУЧАСНОГО ІНСТРУМЕНТАРІЮ ПОШУКОВИХ ЗАСОБІВ

У ситуаціях збройних конфліктів, окупації певних територій значна частина населення зазнає надмірних страждань, коли хтось зникає із членів їхньої родини, і робить відчайдушні спроби розшукати його. Міжнародне гуманітарне право і міжнародне право відстоюють право родичів зниклих безвісти осіб знати про долю й місцезнаходження своїх близьких. Держава, в особі її правоохоронних органів, повинна робити все можливе для запобігання зникненню людей, для розшуку зниклих безвісти.

Спеціальний Закон України «Про правовий статус осіб, зниклих безвісти за особливих обставин»^[1] визначає правовий статус осіб, зниклих безвісти за особливих обставин, та забезпечує правове регулювання суспільних відносин, пов'язаних із набуттям правового статусу таких осіб, особливості їх обліку, розшуку та соціального захисту. Законом визначено, що «особа, зникла безвісти за особливих обставин» набуває цього правового статусу за чітко визначеними умовами. А саме: у зв'язку із збройним конфліктом; воєнними діями; тимчасовою окупацією частини території України; надзвичайними ситуаціями природного чи техногенного характеру. Удосконаленням спеціальним Законом запроваджується функціонування інституту Уповноваженого з питань осіб, зниклих безвісти за особливих обставин (далі - Уповноважений). Уповноважений є посадовою особою центрального органу виконавчої влади (Міністерство з питань реінтеграції тимчасово окупованих територій - далі Мінреінтеграції України), що реалізує державну політику у сфері дотримання норм міжнародного гуманітарного права на території України. У свою чергу, відповідно до норм вказаного Закону Держателем реєстру осіб, зниклих безвісти за особливих обставин, є Міністерство внутрішніх справ України (далі - МВС України). Важливо зазначити, що

зазначений суб'єкт законодавцем наділений правом доступу у повному обсязі до відомостей Реєстру, а так само повноваженнями на отримання інформації (включно з персональними даними) від інших органів державної влади та на інформаційну взаємодію з іншими інформаційними ресурсами. Правовими нормами цього Закону встановлено виключний перелік суб'єктів, які можуть бути долучені до розшуку осіб, зниклих безвісти за особливих обставин: Уповноважений, Міністерство оборони України, Міністерство охорони здоров'я України, Державна міграційна служба України, органи у справах виконання покарань та пробації, Державна служба України з надзвичайних ситуацій (далі-ДСНС України), Мінреінтеграції України, Державна прикордонна служба України, Національна гвардія України; Національна поліція України(далі- НП України); Служба безпеки України(далі – СБ України); місцеві органи виконавчої влади.

Заява про розшук особи, зниклої безвісти за особливих обставин, подається до відповідного територіального органу НП України (повідомлення приймається поліцією в день звернення усно чи письмово). Електронне звернення з оформленою заявою за вставленим зразком pg.pri@police.gov.ua. В повідомленні про зниклу людину потрібно надати детальні відомості про особу, паспортні дані, опис зовнішності з особливими прикметами у разі наявності таких (особливості зовнішності, наявність татуювань та шрамів, також у що була вдягнена людина на момент зникнення тощо), інші відомості, що можуть допомогти у пошуках (номер мобільного телефона, дані про автомобіль та ін).

Відповідно до встановленої компетенції (ст.23, п. 7) Закону України «Про Національну поліцію»[2] її територіальні підрозділи зобов'язані розшукувати осіб, які зникли безвісти. Водночас, на підставі спеціального Закону(ч.1 ст.18) територіальні підрозділи НП України приймають заяви про розшук осіб, зниклих безвісти за особливих обставин. Законом передбачено досить широкий перелік суб'єктів такого звернення: родичі особи, зниклої безвісти за особливих обставин; представник військового формування; орган державної влади, орган місцевого самоврядування, громадське об'єднання; будь-яка інша особа, якій стало відомо про зникнення[1]. Разом із наданням заяви (повідомлення) про розшук особи, зниклої безвісти, рідні військовослужбовця мають право погодитись на відібрання у них біологічних зразків для молекулярно-генетичної експертизи в рамках кримінального провадження. НП України зобов'язана інформувати Уповноваженого протягом трьох днів з моменту отримання такої інформації або заяви. Усі отримані дані

вносяться до Єдиного реєстру осіб, зниклих безвісти за особливих обставин, протягом 24 годин з моменту подання заяви. Розшук здійснюється із застосуванням усіх можливих законних засобів, методів та триває до встановлення місця перебування зниклої особи, місця поховання чи знаходження її останків. Рішення суду про визнання особи безвісно відсутньою не є підставою для припинення її розшуку. Якщо ж під час розшуку було встановлено факт смерті зниклого, то Уповноважений направляє родичам інформацію про обставини, що свідчать про смерть. Достовірною інформацією про смерть є результати аналізу й зіставлення інформації про вилучення людських останків, наданої пошуковими групами, посмертної інформації про такі останки, наданої бюро судово-медичної експертизи, інформації про профілі ДНК та результати зіставлення ДНК, надані ДНК-лабораторіями, з інформацією, що відома про зниклого.

Аналіз відомчих нормативних документів МВС України з питань розшукової роботи поліції дає підстави вважати, що «особа, зникла безвісти за особливих обставин» є окремим підвидом більш загальної категорії розшукуваних осіб - «безвісти зникла особа». Важливим аргументом для такої класифікації є існування в зазначеній сфері окремої групи юридичних фактів та відповідних правовідносин, що функціонують у зв'язку з регулюванням суспільних відносин, пов'язаних із безвісним зникненням особи за особливих обставин. Зазначені умови суттєво впливають на суб'єктний склад можливих учасників правовідносин, зміст розшукових, процесуальних заходів та мають цілий ряд особливих процедур в діяльності зі встановлення розшукуваних осіб. Зокрема, у випадку тривалої втрати зв'язку із військовослужбовцем, варто зв'язатися з військовою частиною або Територіальним центром комплектування та соціальної підтримки і дізнатися причину відсутності зв'язку.

Згідно з наказом МВС України(№ 575 від 7.07. 2017 р.), у разі подання заяви (повідомлення) про безвісне зникнення дитини, а також у разі зникнення дорослої особи за обставин, що свідчать про можливість учинення стосовно неї злочину, а так само виявлення частин трупа невстановленої людини, керівник органу досудового розслідування протягом 24 год. забезпечує обов'язкове внесення відомостей про вказане кримінальне правопорушення до ЄРДР з попередньою кваліфікацією умисного вбивства та вживає всіх передбачених КПК України заходів для всебічного, повного та неупередженого дослідження обставин кримінального провадження [3]. Постанова органів досудового розслідування про оголошення в

розшук безвісти зниклої особи з відповідним дорученням слідчого (ухвалою слідчого судді) є обов'язковими для виконання підрозділами кримінальної поліції НП України.

Наявність достатньої інформації щодо безвісти зниклих за особливих обставин є однією з підстав для використання оперативним підрозділом поліції спеціальних пошукових заходів (певного оперативно-розшукового інструментарію) визначених Законом України «Про оперативно-розшукову діяльність» [4], що конкретизовані відомчими нормативними актами МВС закритого характеру. Інформація, що може сприяти розшуку особи, зниклої безвісти за особливих обставин, - будь-які відомості та або дані про особу, зниклу безвісти, що можуть сприяти визначенню її місцеперебування, ідентифікації невідомих останків, визначенню місця поховання або місцезнаходження останків померлої особи.

Інституція Уповноваженого має повноваження на координацію кол-центру з розшуку зниклих безвісти як військових, так і цивільних осіб та для ефективності відповідних інформаційних процесів співпрацює з Національним інформаційним бюро при Мінреінтеграції. Функціонує гаряча лінія з розшуку осіб зниклих безвісти. Інформаційне бюро Мінреінтеграції пропонує алгоритм дій для пошуку близької людини в зоні бойових дій або на тимчасово окупованій території. Важливою функцією Уповноваженого є його право на утворення, за погодженням з НП України, СБ України, ДСНС, Об'єднаним оперативним штабом ЗСУ України та координація роботи пошукових груп (гуманітарних місій), діяльність яких спрямована на пошук осіб, зниклих безвісти за особливих обставин, їх останків, розшук і фіксацію місць поховання таких осіб, проведення вилучення тіл померлих(загиблих) осіб та вивезення їх останків, здійснення пошукових дій в районі здійснення заходів із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії РФ проти України. Під час повномасштабної війни РФ проти України зниклими безвісти є тисячі людей. Щоб встановити долю таких людей у різних регіонах, часто потрібна ДНК-ідентифікація. МВС України оприлюднило контактні телефони у кожному регіоні, за якими можна дізнатися інформацію про перебіг розшуку зниклих безвісти в умовах війни та проведення ДНК-ідентифікації.

Міністерство цифрової інформації (Мінцифри) рекомендує перелік онлайн-сервісів, які допоможуть шукати зниклих родичів та близьких. Зокрема, в Мінцифри пропонують Telegram-канал «Пошук зниклих» як один з найбільших ресурсів для пошуку дітей і дорослих; тут легко орієнтуватись за допомогою хештегів із назвами міст.

Одночасно в Телеграм-каналі функціонує - “Пошук Україна – 2022”, інші пошукові ресурси. Однак, не варто вказувати у соціальних мережах та Telegram-каналах особисті дані полоненого: прізвище, ім'я, по батькові, посаду, звання, номер частини, оскільки потрібно бути готовими, що можуть писати або дзвонити шахраї з метою отримання грошового зиску. Обміном займаються лише органи державної влади та відповідальні установи чи організації. Взаємодія між Реєстром та іншими державними інформаційними ресурсами в електронній формі інформаційно-комунікаційними засобами здійснюється з використанням засобів технічного та криптографічного захисту інформації відповідно до вимог законодавства з питань захисту інформації.

Громадяни, громадські об'єднання, юридичні особи приватного права з власної ініціативи, за погодженням з НП України, мають право брати участь у розшуку осіб, зниклих безвісти за особливих обставин, надавати допомогу і сприяння органам НП України у розшуку таких осіб та у випадку їх залучення мають право отримувати від державних органів інформацію про зниклу особу, маршрут та територію, на яких доцільно проводити розшук, іншу інформацію, яка може сприяти ефективному розшуку особи.

Ефективним сучасним інструментарієм пошукових засобів має стати законодавчо врегульована державна реєстрація наступної геномної інформації(відомості про генетичні ознаки людини): біологічного матеріалу, отриманого під час проведення слідчих (розшукових) дій відповідно до Кримінального процесуального кодексу, та неідентифікована; невідомих трупів людей, їх останків та частин тіла людини, відомості про виявлення яких внесено до Єдиного реєстру досудових розслідувань або відображено у постанові про початок досудового розслідування, винесеній у порядку, передбаченому статтею 615 КПК України; встановлена з раніше відібраних біологічних зразків осіб, зниклих безвісти, або біологічного матеріалу з особистих речей осіб, зниклих безвісти, відомості щодо яких внесено до ЄРДР або відображено у постанові про початок досудового розслідування, винесеній у порядку, передбаченому статтею 615 КПК[5].

Список використаних джерел

1. Закон України «Про правовий статус осіб, зниклих безвісти за особливих обставин» від 12.07.2018 р. із змінами і доповненнями, внесеними Законами України від 19.09 2019 р. № 113-IX, від 14 квітня 2022 р. № 2191-IX.

2. Про Національну поліцію: закон України від 02 лип. 2015 р. № 580-VIII. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/580-19>

3. Про затвердження Інструкції з організації взаємодії органів досудового розслідування з іншими органами та підрозділами Національної поліції України в запобіганні кримінальним правопорушенням, їх виявленні та розслідуванні [Електронний ресурс]: наказ МВС України від 7 лип. 2017 р. №575. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0937-17/page>.

4. Закон України «Про оперативно-розшукову діяльність», (Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1992, № 22, ст.303), URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/main/2135-12#Text>.

5. Про державну реєстрацію геномної інформації людини: закон України від 9.07.2022 р. № 2391 – IX.

Скриник Мирослава Віталійвна,
старший викладач кафедри правничої
лінгвістики Національної академії
внутрішніх справ

ОСОБЛИВОСТІ ДОТРИМАННЯ ПРИНЦИПУ ВЕРХОВЕНСТВА ПРАВА У ВІДШКОДУВАННІ НЕМАТЕРІАЛЬНОЇ ШКОДИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

В кожній державі, яка є членом Європейського союзу, існують свої особливості відшкодування немайнової шкоди, з урахуванням основних положень Декларації основних принципів правосуддя для жертв злочинів та зловживань владою.

Враховуючи, що в зазначеному міжнародно-правовому акті надається поняття жертви злочину, визначено, яку шкода є достатньою, щоб віднести її в розряд потерпілих від злочину, а також способи відшкодування матеріальної шкоди спрощуються особливості дотримання принципу верховенства права у відшкодуванні нематеріальної шкоди в умовах воєнного стану. Зокрема, під жертвою злочину, слід розуміти особу, якій «було заподіяно шкоди, включаючи тілесні ушкодження або моральні збитки, емоційні страждання...» [1] та якщо «...компенсація не є повністю доступною від правопорушника або з інших джерел, держави повинні докладати зусиль, щоб надати фінансову компенсацію: (а) жертвам, які отримали ... погіршення фізичного чи психічного здоров'я внаслідок серйозних злочинів...» [1] та рекомендовано створення національних фондів компенсації